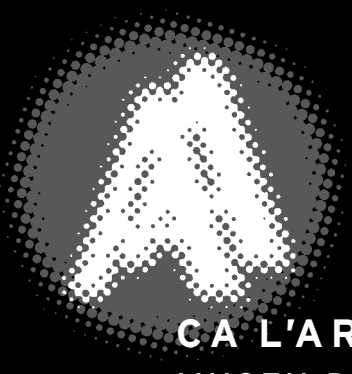

LA GUERRA CIVIL

DESTRUCCIÓ, ESPOLI I SALVAGUARDA DEL PATRIMONI DURANT LA GUERRA CIVIL; L'EXEMPLE DE MATARÓ

CA L'ARENAS CENTRE D'ART
MUSEU DE MATARÓ

TEMPORADA 2009/2011

del 8 d'octubre de 2009
al 10 de setembre de 2011

Ajuntament de Mataró
Institut Municipal
d'Acció Cultural

Les guerres tenen, com és obvi, un alt cost humà, social, econòmic, polític... però també patrimonial, perquè els arxius, els museus, les biblioteques, el patrimoni arquitectònic i les obres d'art també en poden ser víctimes. Les imatges ben recents de la destrucció i saqueig de la Biblioteca Nacional i el Museu Arqueològic de Bagdad a la guerra de l'Iraq o els budes destruïts pels talibans a l'Afganistan ens ho han recordat. Una vegada més, el present ens retorna al passat i ens demostra que la història sovint és cíclica.

Església de Sant Esteve d'Olot condicionada com a magatzem per dipositar les principals obres de l'art català. Joan Vidal i Ventosa / AFB.

A casa nostra, la Guerra Civil, de la que enguany commemorarem el 70è aniversari del seu acabament, també va fer estralls en el nostre patrimoni i sovint els valors artístics estaven enfrontats amb els valors ideològics. L'any 1936, qui conservava una imatge religiosa amagada dins a casa, podia perdre la vida...; poc importava si era una talla artística.

Destrucció, espoli i salvaguarda del patrimoni durant la Guerra Civil; l'exemple de Mataró

En un primer àmbit de caràcter introductor i generalista, s'hi explica com va afectar la Guerra Civil espanyola al patrimoni artístic i quines accions desplegaren les autoritats republicanes en la seva defensa, amb l'exemple de l'evacuació del Museo del Prado de Madrid i la salvaguarda de les principals obres del patrimoni artístic català.

Obres del Museo del Prado carregades al camió pel trasllat a València el 23 de juliol de 1937. Archivo Museo del Prado

Trasllat de l'absis de Taüll a Maisons-Laffitte de París, procedent del dipòsit d'Olot. ANC. Fons 1. Generalitat de Catalunya. 2a República

El segon àmbit de la mostra, el gruix de l'exposició, centra el seu interès en com va quedar afectat el patrimoni artístic i monumental de Mataró (Santa Maria, Sant Josep, els convents de les Tereses i de les Caputxines, l'ermita de Sant Simó...) i, sobretot, en l'important paper de defensors i voluntaris que van fer possible documentar els fets i la salvaguarda de molts objectes, els que serien coneguts com la 'creu roja de l'art' de l'època.

Marià Ribas és l'altre dels noms propis en la salvaguarda patrimonial a Mataró en temps de guerra. Ens ha deixat un important i valuós testimoni d'aquells moments amb les seves fotografies i dibuixos i, especialment, en un quadern manuscrit, també inèdit i cedit per la seva família per a aquesta exposició, amb la crònica i memòria dels tràgics successos d'aquells anys.

Just en començar la guerra, Ribas obté un passí com a supervisor de monuments que li proporciona Jeroni Martorell, responsable de la Generalitat en temes de salvaguarda. D'aquesta manera podrà sortejar els nombrosos controls que imposava el Comitè Local de Salut Pública de la ciutat. Marià Ribas fou conscient de ser testimoni d'un fet històric i que calia deixar-ne constància. Anava amunt i avall de Mataró, allà on hi havia aldarulls i destrosses: era un no parar. La màquina de fotografiar i un llapis amb un bloc per dibuixar i prendre notes, van ser les seves armes.

Altar major de la basílica de Santa Maria, obra de Salvador Guri, 21 de setembre de 1936. Marià Ribas / MASMM. Arxius d'imatges

Façana del convent de les Tereses, 26 d'agost de 1936. Marià Ribas / MASMM. Arxius d'imatges

(a l'altra cara) Interior de l'església de Sant Josep, 18 de setembre de 1936. Marià Ribas / MASMM. Arxius d'imatges

Porta d'entrada de l'ermita de Sant Simó convertida en la Societat Deportiva de Pescadors de Canya, 20 de setembre de 1936. Marià Ribas / MASMM. Arxius d'imatges

Retaula del Roser, 25 de setembre de 1936. Marià Ribas / MASMM. Arxius d'imatges

I no és fàcil recuperar aquesta memòria perquè la història del patrimoni artístic també està emmascarada per la complexitat de la Guerra Civil. Malgrat tot, hem volgut recuperar aquell passat perquè és de justícia reconèixer la tasca de molts herois anònims que lluitaren en favor de la cultura. Alguns moriren fent d'escuts humans sota les bombes o per la bala d'un radical. Obviar aquest fet seria passar una pàgina en blanc de la nostra història.

Els alumnes de Belles Arts a Madrid feien cartells per promoure la conservació de les obres d'art, 1937. Aurèlio Pérez Rioja / Archivo Museo del Prado

Escultura de Lope de Vega destruïda per un obús a Madrid el 20 de juny de 1937. Archivo Junta de Incautación, IPCE, Ministerio de Cultura.

Per tot plegat, la principal proposta expositiva de la temporada 2009/2011 de Ca l'Arenas, centre d'art del Museu de Mataró, constitueix un homenatge a tots ells, fent una mirada valenta sobre aquest tema, amb el títol: Destrucció, espoli i salvaguarda del patrimoni durant la Guerra Civil; l'exemple de Mataró.

El pintor Rafael Estrany fou una de les persones cabdals en aquesta tasca com a integrant, junt amb d'altres mataronins, del comitè local de salvaguarda del patrimoni creat per l'Ajuntament de Mataró a finals de juliol de 1936. Els seus descendents han tingut la gentilesa de deixar-nos el seu dietari personal, inèdit fins ara, on es narren els fets esdevinguts en aquells convulsos dies de la guerra. Majoritàriament, s'hi expliquen els processos de salvaguarda de les obres d'art a Mataró i el document completa una informació d'uns fets no sempre aclarits. Però també parla de les pors, del neguit, del per què val la pena jugar-se la vida en favor de la cultura...

Interior de l'església de Sant Josep, 18 de setembre de 1936. Marià Ribas / MASMM. Arxius d'imatges

Desgranant el dietari pàgina a pàgina, es pot seguir el pols de la memòria de la nostra ciutat. Només així es pot convertir la memòria en història. Comença d'aquesta manera: "...Al lector d'aquestes memòries que a continuació vaig a narrar dels fets històrics i la meua intervenció en el salvament d'objectes artístics, fets ocorreguts en el període roig des del 18 de juliol de 1936... em vaig entregar amb tota l'ànima despreciant la meua vida per salvar la dels altres i objectes preciosos enmig d'aquells dies de revolució i bogeria... que no sabia si acabaria el dia en aquest món..."

Tanca la mostra un apartat dedicat a la salvaguarda del patrimoni que, després de la Guerra Civil, va integrar-se en les col·leccions dels museus i que és l'origen d'una part important del fons d'art del Museu de Mataró.

Domènec Carles Rosich (Barcelona 1888-Olot 1962) Paisatge, s/d Oli sobre cartó, 20 x 32 cm MAM 5816

Per les etiquetes del dors podem saber el recorregut d'una obra en temps de guerra i postguerra. MAM 5816

Amb aquesta exposició, hem volgut destacar l'obra ben feta, callada i a voltes anònima, dels professionals i tècnics de cultura i de museus de l'Estat espanyol, de la Catalunya republicana i de la nostra ciutat de Mataró, així com la de molts altres ciutadans voluntaris que lluitaren (amb motivacions de diversa índole i des de posicions ideològiques prou diferenciades) en plena guerra amb les armes pacífiques de la cultura i de la raó, en circumstàncies sovint arriscades, per salvar el patrimoni artístic espanyol, català i mataroní. A tots ells, el nostre agraïment, record i homenatge.

Assumpta Montellà
Comissària de l'exposició

MUSEU DE MATARÓ
CA L'ARENAS CENTRE D'ART

ART I GUERRA

DESTRUCCió, ESPOLI I SALVAGUARDA DEL PATRIMONI DURANT LA GUERRA CIVIL. L'EXEMPLE DE MATARó

del 8 d'octubre de 2009 al 10 de setembre de 2011

TEMPORADA 2009/2011

CA L'ARENAS CENTRE D'ART
MUSEU DE MATARó

Destrucció, espoli i salvaguarda del patrimoni durant la Guerra Civil; l'exemple de Mataró

del 8 d'octubre de 2009 al 10 de setembre de 2011

Col·lecció
Cicle "Art i guerra"
(temporada 2009-2011)

Comissària: Assumpta Montellà
Coordinaçió: Carles Martí, Mirèia Blesa i Àngels Soler

Horari:
De dimarts a diumenge de 6 a 9 del vespre
Tanca't els dilluns i els dies 1 i 6 de gener, divendres Sant, 1 de maig, 24 de juny, 27 de juliol, 15 d'agost, 11 de setembre, 25 i 26 de desembre

c. d'Argentera, 64
08302 Mataró (Barcelona)
Tel. 937 41 29 30
calarenas@ajmataro.cat
www.cultura.mataro.cat

Ajuntament de Mataró
Institut Municipal
d'Acció Cultural